לך לך ב

א. בפרשתנו [1] מסופר ע"ד ציווי הקב"ה לא"א לימול את עצמו וב"ב, ובקיומו ציווי זה נעשה "ראש למולים" [2] — ראש וראשון לכל הנכנסים בכריתות־הברית־קודש שבין הקב"ה וכאו"א מישראל.

ועד שבנוסח הברכה לברי"מ אנו אומרים: "להכניסו בבריתו של א"א" [3] — והיינו שברית המילה המתקיימת עתה היא משתייכת ומתייחסת לזו של אברהם אבינו — דלהיותו "(אברהם) אבינו" הרי הוא מוריש ומנחיל ל־כאו"א מבניו [4] היורשים את הכח להי־כנס בברית עם הקב"ה [5]. ובגדרי ה־ירושה הלא ידוע:

א) שהירושה אינה תלוי' כלל ב־מצבו והכנתו של הבן לרשת, כי גם תינוק בן יומו יורש הכל.

ב) שאין בירושה משום שינוי רשות המוריש [6], כ"א שהיורש נכנס במקומו של המוריש ממש [7].

מזה מובן אשר בריתו של כ"א מישראל היא "בריתו של א"א", שהרי כחו והכשרתו להיכנס בברית זו באו לו בירושה מא"א, ומכיון שהיורש — מבלי הבט על מצבו — נכנס במקומו של המוריש כנ"ל, א"כ הרי ברית שלו היא בריתו של א"א.

ב. אבל צריך להבין:

הרמב"ם [8] כתב בביאור מצוה זו: "אין אנו מלין מפני שא"א ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה ציוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול", הרי מובן, דאף שהכח על קיום מצות מילה ניתן בירושה מא"א, מ"מ המצוה עצמה, כפי שהיא מוטלת עלינו, אינה המשך בירושה מ"בריתו של א"א", רק שמיוסדה ומתחילה [9] בציווי הקב"ה ע"י משה — וא"כ למה נקראת מצוה זו "בריתו של א"א"?

ובפרט לפי מאמר המדרש [10]: "כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך", הרי שבקיום המצות שלנו יש עדיפות ומעלה יתירה על קיומן ע"י א"א, בדוגמת מעלת גוף השמן על ריחו,

---

1) יז, ט ואילך.
2) פתיחתא דאסת"ר י.
3) שבת קלז, ב. טושו"ע רסה, א.
4) להעיר ממחז"ל "מעשה אבות סימן לבנים" (אוה"ת ר"פ לך. וראה רמב"ן בראשית יב, ו: "כל מעשה שאירע לאבות סימן לבנים" וראה שם יב, יו"ד. וראה בו"ר פ"מ, ו). באורוכה בלקו"ש ח"ג ע' 758 ואילך.
5) שהרי ענין זה ישנו בטבע כאו"א מבנ"י וכדמשמע גם מהא דהנודר ממולים אסור (גם) בערלי ישראל (נדרים לא, ב). וזה מורה שזהו בגילוי בעולם כי "בנדרים הלך אחר לשון בנ"א" (נדרים ל, ב וש"נ).
6) ב"ק קיא, ב. ב"ב מד, א וברשב"ם שם ד"ה הניחא.
7) שו"ת צ"פ דוינסק ח"א סי' קיח. וראה צ"פ ח"א ג, ג. סי' קיח: דהוא עצם האב.
8) פיה"מ חולין ספ"ז.
9) ואפי' את"ל שיש בזה גם המשך ציוי הקב"ה לאברהם — אין סברא להזכיר את הטפל ולהשמיט את העיקר!
10) שהש"ר פ"א, ג.

וא"כ איך יתכן אשר מצות מילה שאנו מקיימים הרי היא ברית של א"א?

גם צריך להבין: לשון הברכה „בבריתו של א"א" מדגישה ענין א"א, ולכאורה עדיף יותר להדגיש שהברית היא עם הקב"ה, דהיינו: ל„הכניסו בברית עם הקב"ה".

ג. ויובן זה בהקדים דברי אדה"ז בשלחנו [11] אשר „תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא כו' במצות מילה".

ולכאורה אינו מובן: גם קודם לידת התינוק, בהיותו עוד במעי אמו, „מלמדין אותו כל התורה כולה" [12], הרי שגם טרם הוולדו נמצאת בו נפש הקדושה [13] שהיא היא הלומדת את „כל התורה כולה" — ואיך יתאים זה עם המובא לעיל שתחילת כניסת נפש הקדושה היא בעת הברי"מ, שהוא יום השמיני ללידתו?

והביאור בזה: „כניסת נפש הקדושה" פירושה — חיבור פנימי של הנשמה עם הגוף, ועד להתאחדות והתעצמות למציאות אחת, שאז ניכרת ונראית פעולתה של הנשמה בגוף, משא"כ כשהעובר במעי אמו, עם ש־כבר ישנה בו הנפש דקדושה, בכ"ז לא זו בלבד שנשמתו זו טרם „נכנסה" ונתאחדה בגופו כנ"ל, אלא שגם פעולתה של נפשו החיונית אינה ניכרת ונרגשת עדיין בגופו — שהרי הוא אוכל ושותה וניזון ממה שאמו אוכלת וכו' [14].

11) או"ח מהדו"ת סוס"ד.
12) נדה ל, ב.
13) ואדרבא — או היא במצב נעלה יותר, שהרי עדיין אין נפה"ב המבלבלה — כמבואר בסנה' (צא, ב).
14) נדה שם.

וגם לאחרי שנולד, שהנפש כבר באה אז לידי חיבור עם הגוף, הרי מה שניכר ונגלה בגופו הוא לא פעולתה וחיבורה של הנפה"א (שהיא עדיין בו בבחי' העלם ומקיף), כ"א של נפשו החיונית. כניסתה הפנימית של נפש הקדושה בגוף והתחברותה הגלוי' הריהי נפעלת וניכרת דווקא ע"י הברי"מ, מפני שנעשה אז „בריתי בבשרכם לברית עולם" [15] — שהברית עם הקב"ה טבועה וחתומה בבשר הגוף הגשמי, ועד „לברית (הנראית וניכרת גם לאומות ה)עולם".

ד. וזוהי מעלתה של מצות מילה על שאר המצות:

כל המצות ענינם לחבר את האדם המקיימן עם הקב"ה המצווה — מצוה ל' צוותא [16] וחיבור — אבל אין חיבור זה ניכר בגוף המקיים המצוה [17]. עד"מ היד המחלקת צדקה, אף שבודאי פעלה מצוה זו שינוי גם במציאותה הגשמית של היד — אבל אין זה שינוי הנראה וניכר בבשר הגשמי של היד. משא"כ במצות מילה. ויתרה מזו — כל ענין המצוה הוא שהשינוי ע"י בריתו עם הקב"ה יהא ניכר בבשר הגוף — לעיני בשר, וגם לאוה"ע, כנ"ל.

ובזה גדלה מעלתה של כריתת־הברית דמילה על כריתת־הברית ד־חורב (וכיוצא בה): הברית שכרת הקב"ה עם בנ"י בסיני ובערבות מואב הי' גם עם אלו שלא היו נוכחים שם בגופם, כ"א בנשמתם, וכמ"ש *[17]:

15) פרשתנו יז, יג.
16) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך. ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו. התמים ח"א ע' כה ואילך. ובכ"מ.
17) להעיר מתניא קו"א רד"ה להבין מש"כ בפע"ת.
*17) דברים כט, יד.

„כי את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה עמנו היום", ומבואר ב־פדר"א [18] שכריתות־ברית זו היתה גם עם הדורות שעברו וגם עם הדורות העתידין לבוא, היינו שכריתות־הברית היתה עם הנשמות שכולם היו שם באותו מעמד, וכל' הידוע בנוגע ל־כאו"א מבנ"י כולל הגרים: מושבע ועומד מהר סיני [19].

יתירה מזו: אלו שהיו נוכחים שם בגופם, הרי גם הם באו ב„ברית" רק בזה ששמעו את דברי הברית מפי משה; דעם היות שהשמיעה נתפסת באוזן, אחד מאיבריו הגשמיים של האדם, מ"מ אין האוזן אלא בחי' אמצעי שע"י „שומעת" הנשמה (בכוח השמיעה הרוחני שלה), ומקבלת את הדבר הנשמע. ומובן מזה, שכריתות־הברית אשר בערבות מואב (והדומות לה) היתה בעיקר עם נשמותיהן של ישראל, משא"כ כריתות־הברית דמי־לה, אשר ענינה להיות „בריתי ב־בשרכם לברית עולם", ש(גם) בשר הגוף הגשמי — ועד ל„סוד סיומא דגופא" [20] — יתקשר בברית עולם עם הקב"ה, כנ"ל. שע"ז נעשה „דירה לו ית' בתחתונים" [21] — בתחתון שאין למטה ממנו [22].

וזהו כל ענינה של מצות מילה: בהיות התינוק בן שמונת ימים, בעת שמושלל עדיין מכל ענין של דעת והבנה והשגה, מצד גילוי הנשמה וכ־חותיו הרוחניים הרי אינו שייך ליכנס בברית עם הקב"ה, ובכל זאת הטילה התורה עליו [23] להיות נימול בגיל זה — לפי שכל ענין הברי"מ הוא שבשר הגוף הגשמי שלו יתקשר בברית עם הקב"ה כנ"ל, וזה יתכן גם (ועוד יותר) בתינוק בן ח' ימים.

ה. ועפ"ז יתבאר גם נוסח הברכה: „להכניסו בבריתו של א"א":

ב„פרי הארץ" [24] מהרמ"מ מהארא־דאק מבוארת ההפלאה של נסיון ה־עקידה באברהם אבינו, דעם היות שהרבה מבנ"י (גם אנשים פשוטים) במשך הדורות עמדו בנסיון המס"נ (ואפילו בדומה לזו של „עקידה") גם מבלי ששמעו על זה ציווי מפורש מהקב"ה בעצמו — ומ"מ גדלה מעלתו של א"א ע"ה עד להפליא בנסיון ה־עקידה — והטעם הוא, לפי שא"א הי' הראשון שעמד בנסיון זה ובכל כגון דא הרי להיות ה„ראשון" הוא דבר קשה ביותר [25]. אבל לאחרי שה„רא־שון" כבר „פתח את הצינור" [26] וסלל את הדרך — אז נעשה זה בנקל יותר לבאים אחריו [27], כי הם הולכים ב־דרכיו ואורחותיו [28].

---

18) פמ"א. שמו"ר ספכ"ח. תנחומא נצבים ג. זח"א צא, א. זח"ב פג, ב. ת"ז תמ"ט (פו, א).

19) שבועות כב, ב.

20) הקדמת תקו"ז (יז, א).

21) תנחומא נשא פט"ז.

22) תניא פל"ו.

23) ראה בביאור לספהמ"צ לרס"ג לה־רי"ם פערלא מצוה לא־לב: עיקר חובת המצוה עלי' דקטן גופא הוא דרמיא. וע"ש שהוכיח כן מהאו"ז. ואפי' את"ל שעיקר החיוב הוא על האב, מ"מ הרי המצוה מתקיימת בהבן קטן.

24) פ' וירא, ועיין אגה"ק סכ"א, וי"ל.

25) ראה מכילתא ורש"י יתרו יט, ה: כל התחלות קשות.

26) וכידוע בענין פתח ר' אלוני כו'. ראה דרך חיים ע' 65.

27) ולכן הי' ה"מ „גוהג כשנפלה לו איזה השגה הי' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים . . בכדי להמשיך ההשגה . . בזה העולם ואזי . . יוכל אחר . . להשיגה" (מאה שערים ע' כח).

28) עפ"ז יש להוסיף ביאור באגה"ק סכ"ז בדיוקו „מדרכיו" „באורחותיו".

אמנם כל זה הוא בענין התלוי בהבנתו והרגשתו של האדם ובעבודתו, שבכדי שיוכל להתגבר בכחות שלו על הקשיים והמניעות בענין זה — כש־יודע וכשמרגיש שכבר קדמהו בזה ה„ראשון" (ובפרט כשהוא אביו) ופתח את הצינור „עבורו ועבור כל בנ״י" ה״ז מסייע לו בעבודתו הוא. אבל כשהגידון הוא בצעין שאינו קשור בידיעתו ופעולתו, כ״א בפעולה הנע־שית בגופו בלי הכשרה והכנה מצדו — ובפרט בתינוק שאין בו שום שליטה והשפעה של כחותיו הרוחניים — הרי לא יתן ולא יועיל לו מאומה מה שהדבר כבר נעשה לפניו; וא״כ הרי במובן זה אין הפרש בינו ולבין ה„ראשון" — בפעולה זו הרי הוא „ראשון", כי אין לו סיוע מהבא לפניו.

ובאמת שכן הוא גם בגדול (וגר) המקיים מצות מילה — אף שכבר יש לו דעת והרגש וכו׳ — דלהיות שכל עיקרה של מצות מילה הוא להכניס את הבשר הגשמי ממש (ע״י פעולה גשמית) בברית עם הקב״ה, וכפי ש־נתבאר לעיל בארוכה, הרי מובן שב־פעולת הברית עצמה אינו פועל אותו העזר והסיוע הבא דרך הכחות הרוח־ניים ופועל בהם וע״י (היינו שנתינת הכוח הבא מהראשון (ואפילו זו הבאה בתור סגולה כירושה) שייכת רק ב־ההכנה וההכשרה הרוחנית ליכנס ב־ברית המילה, אבל לא בהפעלת והט־בעת הברית בגשם הגוף). ולפי״ז הרי כל אחד ואחד המקיים מצות ברי״מ, בין קטן ובין גדול הריהו בבחי׳ ראשון במובן זה.

ובזה יובן מה שאנו אומרים „להכ־ניסו בבריתו של א״א": כי ענינו ומעלתו של א״א הוא בזה שהי׳ ה־ראשון, כנ״ל, ומכיון שכל אחד מבנ״י המקיים מצוה זו הריהו ג״כ בבחי׳ „ראשון", א״כ הוא נכנס „בבריתו של א״א" ממש [29].

ו. לפי הנ״ל יתבאר ענין נוסף ה־דורש ביאור: מדוע קשור ענין ה־ברי״מ בדבר הגורם „צערא דינו־קא" [30]? ובפרט — שהשמחה הוא עיקר בעבודת ה׳ — וכמ״ש [31] „עבדו את ה׳ בשמחה" [32], וא״כ למה נצטווינו מהקב״ה לעשות מצוה גדולה וחמורה זו [33] דוקא באופן של צער — היפך ענין השמחה?

ואף שזה שפעולת המילה גורמת צער הוא לפי שכן הוא טבע הגוף בכל פעולות כיו״ב — אמנם מכיון שכל עניני העולם הם מדוייקים ומ־כוונים כפי שענינים אלו הם למעלה בשרשם (כיון „שנשתלשלו מהם" [34]) ומכ״ש בענין של מצוה — הרי מובן

---

29) ע״פ מ״ש בפנים יומתק המשך לשון הרמב״ם בפיה״מ שם: „שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע״ה" — (ולכאורה, מה מקום להדגיש שנמול כא״א והרי אנו מלין רק מפני הציווי למשה רבינו כתחלת ל׳ הרמב״ם שם) — כי הברי״מ שלנו היא ג״כ בבחי׳ ראשון „כמו שמל א״א ע״ה". וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 89 הערה 25.

30) כתובות ח, א. ועד שי״א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ״י מילה פ״ב ה״ג, בשם י״מ. ועי׳ תוס׳ סוכה מו, א ד״ה העושה) שמטעם זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה.

31) תהלים קב, ב וראה רמב״ם סוף הלכות לולב.

32) ובכללות — אדרבא מצות מילה „קבלו עליהם בשמחה" ובשמחה גשמית — „שעושין משתה" (שבת קל, א. ובפרש״י).

33) ראה רמב״ם סוף הל׳ מילה.

34) ראה תניא רפ״ג. וראה בהנסמן לעיל ע׳ 8 הערה 14.

שענין הצער בברי"מ הוא בכוונה וב־תכלית מיוחדת.

ובפרט לפי סברת אחרונים[35] ש־מצות מילה צריכה להיות דוקא ע"י צער. (ושלכן אין להרדים את הנימול, כולו[36] או חלקו, שלא ירגיש את הכאב) — הרי בודאי שהצער הוא ענין עיקרי במצות מילה.

והביאור בזה:

ענינה של מצות מילה הוא להמשיך אלקות גם בבשר הגשמי שבגוף, שבזה נעשה לו יתברך "דירה בתחתונים", ז. א. שגם בתחתון ביותר, וכמו שהוא בתהתוניותו — עושים דירה לו ית', ולכן צ"ל דוקא בבשר כמו שהוא בטבעו הוא; מוגדר בכל תכונותיו — אשר גם בבשר כזה שהוא מרגיש צער בדבר (מצוה) שצ"ל בו ההיפך מזה (השמחה), גם בדרגא כה נמוכה פועלים שתתקשר בברית עולם עם הקב"ה[37].

35) שו"ת אמרי יושר ח"ב סק"ב. וראה שו"ת מערכי לב חיו"ד סי' נג שחולק.

36) ראה ספר כורת הברית, נחל ברית סי' רסא ס"ד, שאז יש שאלה נוספת מטעם דמצות צריכות כוונה ודעת.

אלא שבנוגע לגר כתב בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' כה) שהמילה אינה מצוה כלל, כ"א הכשר. ובשו"ת לב ארי' סי"א (להרא"ל גרוסגס שי' — לונדון תשי"ח) ד"ל שעפ"ז מותר להרדימו לכל הדיעות.

37) להעיר (בנוגע לאברהם) מב"ר (פמ"ז, ט): הרגיש ונצטער כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו. וע"פ מ"ש בפנים, יומתק מה שבמדרש שם מקשה כ"כ בחריפות על המ"ד שלא נצטער — כי כנ"ל הצער הוא ענין עיקרי במצות מילה, וא"כ מובן שב־א"א שהי' "ראש למולים" בודאי לא הי' חסר אצלו ענין עיקרי זה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 80 ואילך ובהערה 40 שם.

ז. וההוראה מזה:

אדה"ז כותב בשולחנו[38]: "אין לאדם רשות על גופו כלל כו' לצערו בשום צער", ומובן מזה בפשטות שאין האדם רשאי לחפש אחרי התעסקות בענין אשר יגרום לו צער. ובכ"ז כשהנידון הוא בענין של שליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים, אז, הרי אדרבה, אינו רשאי להימנע מזה מחמת הצער הקשור בזה — ו"בהדי כבשי דרחמנא למה לך"[39], ואולי דוקא באופן זה הוא ממלא את תפקידו ושליחותו.

ומזה מובן דמי שהוטל עליו תפקיד של "שליחות" כזו, אינו יכול להעמיד על שיקול דעתו האם לקבל את ה־שליחות או לא, כי אדם קרוב אצל עצמו[40] ואפשר שיטה ויסלף שכלו ובלבד להשתמט מהשליחות מפני ה־צער, ואם כי אפ"ל שעליו להודיע למשלח אשר לדעתו (של השליח) יהי' לו צער וכיו"ב, אבל ההחלטה עצמה צ"ל של המשלח (אשר בודאי אין לו פניות ח"ו).

ואדרבא, כשיתמסר לתפקידו בכל כחותיו הוא, נוסף על כחו של המשלח, בודאי יצליח וימלא את השליחות ה־מוטלת עליו כדבעי — ובלי צער ויסורים[41], כ"א בשמחה וטוב לבב — ויעשה לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ פנחס, י"ט * תמוז, תשל"ב)

38) הל' נזקי גוף ונפש ס"ד.

39) ברכות י', א.

40) סנה' ט, ב. וש"נ.

41) עיין אגה"ק סכ"ב.

*) ביום זה (י"ט תמוז, תר"מ) הוכנס כ"ק אדמו"ר (הריי"ץ) בבריתו של א"א.